

Anna Fic-Lazor
Konservatorka dzieł sztuki
Nr dypl. ASP Warszawa 4988
21-132 Kamionka
ul. Lubartowska 48
e-mail: anna.ficlazor@gmail.com
tel. 601 811 946

Kamionka, 12.05.2024

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

MAUZOLEUM (GROBOWIEC RODZINY ZAMOYSKICH) wraz z terenem cmentarza przykościelnego przy kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Maciejowicach.

Usytuowanie: 08-480 Maciejowice, ul. Kościelna 5
działka nr ew. 190
Wpis do rejestru zabytków województwa mazowieckiego nr A-1260

Zamawiający: parafia rzymskokatolicka Wniebowzięcia NMP w Maciejowicach
08-480 Maciejowice, ul. Kościelna 4

Opracowanie: konserwatorka dzieł sztuki, mgr Anna Fic-Lazor

PODPIS ZAUFANY

ANNA
FIC-LAZOR
17.06.2024 11:21:50 [GMT+2]
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

OPRACOWANIE CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

DB0421A DS. 5142. 151. 2024
WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Siedlcach
08-110 Siedlce, ul. Bema 4a
tel. 025/633-56-29, fax: 025/633-94-58

Z up. MAZOWIECKIEGO WOJEWÓDZKIEGO
KONSERWATORA ZABYTKÓW

Bożena Krassowska
Kierownik Delegatury w Siedlcach

I. WSTĘP

Niniejsze opracowanie dotyczy grobowca rodziny Zamoyskich, datowanego na rok 1903 r. lub 1908 (w dostępnych opracowaniach różne daty), usytuowanego na tyłach działki kościelnej, wpisanego do rejestru zabytków woj. mazowieckiego.

Opracowanie zostało wykonane na zamówienie: parafii Wniebowzięcia NMP w Maciejowicach i dotyczy wykonania programu prac renowacyjno-konserwatorskich przy grobowcu (bez ingerencji we wnętrze z pochówkami) oraz robót terenowych w najbliższym otoczeniu obiektu.

W opracowaniu przedstawiono propozycję rozwiązań konserwatorskich w tematach:

1. Elementy kamienne.
2. Elementy murowane i tynkowane (wejście do części katakumbowej).
3. Metaloplastyka.
4. Otoczenie w bezpośrednim sąsiedztwie obiektu.

Przewidywane prace przy powyżej wymienionych tematach są niezbędne do wykonania z uwagi na pogarszający się stan zachowania całości obiektu będącego wysokiej klasy budowlą sepulkralną oraz ważnym miejscem krajobrazu kulturowego tutejszej miejscowości.

Głównym celem zaplanowanych prac i proponowanych rozwiązań jest przywrócenie walorów artystycznych, dekoracyjnych i estetycznych poprzez profilaktykę konserwatorską kamienia – usunięcie nawarstwień, niezbędne prace renowacyjne przy spoinowaniu i uzupełnieniach kamienia oraz elementach murowanych i tynkowanych, zahamowanie degradacji elementów metalowych oraz uporządkowanie terenu wokół grobowca.

W opracowaniu uwzględniono również wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej, obrazującej stan zachowania obiektu przed przystąpieniem do prac konserwatorskich, bieżące dokumentowanie poszczególnych etapów prac oraz wykonanie powykonawczej dokumentacji z przeprowadzonych prac.

II. OPIS OBIEKTU.

Obiekt o szerokości ok. 10m usytuowany w narożu przy tylnym ogrodzeniu działki kościelnej, przodem skierowany na północ. Wyniesiony ponad poziom terenu. Zbudowany z ciosów granitowych w kolorze czerwonym (szaroczerwonym) i szarym. Całość założona na planie krzyża greckiego. Ogrodzenie z masywnych ciosów granitowych ustawione na niskim cokole. W ogrodzeniu od frontu furtka z płaskich prętów stalowych, na której pośrodku umieszczone skrzyżowane kopie z koroną. Cztery ramiona krzyża, tworzącego właściwy grobowiec ułożone

uskokowo. Na przecięciu ramion usytuowany krzyż, ustawiony na trójstopniowej podstawie. Ramiona krzyża ścięte stożkowo. W ściętych czterech narożach dolnej podstawy niewielkie okienka zakończone ostrołukowo, w żelaznych ościeżnicach z jedną szablina pionową i dwiema poziomymi. Na czterech bocznych ścianach podstawy wykute herby Zamoyskich – Jelita: na tarczy w polu szrafowanym pionowo dwie kopie w krzyż skośny, na nich także trzecia na opak w słup. Korona 9-pałkowa. W klejnocie pół kozła wspiętego. Trzymacze w układzie antytetycznym przedstawiają rycerzy w zbrojach, trzymających po jednej kopii. Pod tarczą dewiza na wstędze z zawołaniem: TO MNIEY BOLI. Po bokach każdej z płyt z herbem w wolutach, umieszczona stylizowana główka kwiatu. Na górnym stopniu podstawy krzyża napis: OJCZE NASZ, na stopniu poniżej: ZDROWAŚ MARYJA/WIECZNY ODPOCZYNEK/ RACZ IM DAĆ PANIE. Nad prowadzącymi do wnętrza grobowca metalowymi drzwiami, zdobionymi malowanym krzyżem oraz wypukłymi płomieniami, na przycółku napis: GRÓB RODZINY ZAMOYSKICH. Po prawej stronie drzwi, na trzech blokach granitowych napisy: X. Makowski/architekt/1903 (8?)/K. [Kazimierz] Dutkiewicz/kamieniarz/M. [Michał] Zalski/murarz. Zejście ze schodami do komory grobowej przesklepione kolebkowo z cegły ceramicznej, tynkowane. Wokół grobowca opaska z ciosów granitowych.

Projektantem obiektu był Ksawery Dionizy (de Makow) Makowski (ok. 1845–1917), architekt warszawski, związany z Zamoyskimi. Prace kamieniarskie wykonał Kazimierz Dutkiewicz, a roboty murarskie Michał Zalski z Maciejowic.

III. STAN ZACHOWANIA OBIEKTU.

1. Kamień.

- powierzchnia silnie zabrudzona w wyniku osadzania pyłów i kurzu,
- liczne skupiska glonów, porostów, mchów i różnej roślinności,
- szaroczarne zacieki erozyjne,
- miejscowe nawarstwienia odchodów ptasich,
- inskrypcje częściowo zatarte pod wpływem działania warunków atmosferycznych porostania glonów oraz omywania przez wody opadowe,
- miejscowe zniszczenia w formie odprysków, mechanicznych uszkodzeń oraz ubytków,
- część kamiennej opaski znajduje się pod warstwą ziemi, jest przemieszczona i osunięta, między blokami granitu porasta roślinność,
- wszystkie spoiny ciosów kamiennych wypełnione fugą silikonową w kolorze brązowym (ok. 20-letnią), pod którą zerodowana pianka izolacyjna; fuga częściowo uszkodzona, odspojona, z ubytkami. Użyte materiały są całkowicie obce technologii początku XX wieku.

2. Metal.

2.1. Okienka:

- liczne ogniska i wżery korozyjne,
- zniszczona powierzchnia zewnętrzna nawarstwionymi produktami korozji,
- ubytki i odkształcenia mechaniczne,
- brak lufcików,
- brak przeszkleń.

2.2. Furtka:

- ogniska i wżery korozyjne,
- ubytki i odkształcenia mechaniczne,
- ubytki czarnej, wtórnej farby,
- ubytki w partiach złoceń,
- wtórna klamka.

2.3. Drzwi do grobowca:

- liczne ogniska i wżery korozyjne,
- zniszczona powierzchnia zewnętrzna nawarstwionymi produktami korozji,
- ubytki i odkształcenia mechaniczne,
- silnie zerodowana ościeżnica, z licznymi rozwarstwieniami metalu, szczególnie w partii belki dolnej
- ubytki w partiach złoceń w partii płomieni i szyldu klamki (farba w kolorze złotym?),
- licznie ubytki i złuszczenia farby w zewnętrznej części skrzydła,
- prawdopodobnie brak elementu zaznaczającego krzyż, obecnie w tym miejscu kształt krzyża namalowany farbą w kolorze ciemnego ugru.

3. Ściana w zejściu do komory grobowej.

- silne zawilgocenie muru,
- ubytki i spękania i tynku i farby,
- miejscowe wtórne uzupełnienia tynkiem
- miejscowe ubytki i skruszenia cegły,
- ubytki spoin.

IV. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE.

1. Elementy kamienne.

- 1.1. Wykonanie zabiegów związanych z likwidacją nawarstwień zintegrowanych z podłożem (m.in. kolonii mchów, porostów, zielenic) w oparciu o:

- metody mechaniczne celem usunięcia grubych nawarstwień mchów i porostów (szpachelki, noże, materiały ściernie o odpowiednio dobranych gradacjach,
- metody fizyczne (myjka wysokociśnieniowa, agregat parotwórczy) z użyciem preparatu, np. CLEANFORCE, Kabe,
- metody chemiczne stosowane w miejscach odpornych na działanie środków myjących gotowymi preparatami, np. Remmers.

1.2. Usunięcie wtórnego spoinowania ciosów kamiennych (silikon i pianka izolacyjna), mechanicznie.

1.3. Dezynfekcja powierzchni kamienia preparatem biobójczym, np. Algizit, Kabe Aplikacja preparatu pędzlem, bądź metodą natrysku. Naniesiony środek w celu skutecznego działania powinien zalegać na powierzchni granitu co najmniej 24 godziny.

1.4. Miejscowe (z tyłu grobowca) uzupełnienia kamienia metodą flekowania granitem identycznym lub podobnym do otoczenia; wklejenie fleków w gniazda należy wykonać przy użyciu spoin mineralnych bądź syntetycznych z wypełniaczem mineralnym.

1.5. Zabezpieczenie odspojonych, nadpękniętych fragmentów kamienia (w tylnej części grobowca) metodą iniekcji, przy zastosowaniu dedykowanej do tego celu żywicy syntetycznej o odpowiedniej gęstości lub klejem mineralnym.

1.6. Wykonanie nowego spoinowania: wypełnienie głębokich szczelin między blokami kamienia zaprawą o niskiej nasiąkliwości i skurczu, a następnie opracowanie powierzchni zaprawą, np. Kombi KS2, Kabe z trassem.

1.7. Końcowa dezynfekcja całej powierzchni obiektu środkiem biobójczym, np. Algizit, Kabe.

1.8. Hydrofobizacja kamienia preparatami, np. firmy Keim Lotexan N lub Funcosil SL Remmers, metodą natryskową lub pędzlem.

1.9. Uporządkowanie, ustabilizowanie i uzupełnienie kamiennej opaski wokół grobowca po uprzedniej rekultywacji terenu w najbliższym sąsiedztwie (pkt IV.4.).

2. Elementy murowane i tynkowane (ok. 0,5 – 1m od ościeżnicy drzwi wejściowych do części komory grobowej).

2.1. Oczyszczenie tynków z nawarstwień wtórnych mechanicznie, usunięcie luźnych odspojonych od podłoża fragmentów.

2.2. Mechaniczne usunięcie luźnych i osłabionych spoin do głębokości 3-5 cm.

2.3. Oczyszczenie odkrytych cegieł, mechanicznie.

2.4. Umycie pod ciśnieniem; pozostawienie do wyschnięcia na min. 2 tyg.

- 2.5. Odkaźnienie metodą natryskową środkiem biobójczym, np. roztworem alkoholowym Biotinu R firmy C.T.S lub Lichenicydy 264 firmy Bresciani lub innym preparatem, który nie zwiększy zasolenia i nie wpłynie negatywnie na obiekt w inny sposób.
- 2.6. Niezbędne uzupełnienia cegieł, wzmocnienie zdeintegrowanych, np. preparatem Funcosil-Steinfestiger OH lub o podobnym działaniu, natryskiem lub pędzlem; w razie potrzeby usunięcie silnie zdeintegrowanych cegieł i zastąpienie ich nowymi o identycznym wymiarze.
- 2.7. Osolenie muru metodą wymuszonej emigracji do rozszerzonego środowiska poprzez nakładanie kompresów odsalających z wodą destylowaną. Zabieg powtarzać wielokrotnie, w zależności od ilości soli w murze. W przypadku niemożności wykonania zabiegu odsalania zastosowanie preparatu neutralizującego działanie soli rozpuszczalnych w wodzie, jak np. Esco-fluat firmy Schomburg.
- 2.8. Uzupełnienie spoinowania zaprawą renowacyjną firm Keim, Remmers, Schomburg.
- 2.9. Wykonanie nowych tynków i uzupełnienia w oparciu o gotowe systemy renowacyjne WTA, np. Keim, Remmers, Optolith, Schomburg.
- 2.10. Pomalowanie tynku farbą paraprzepuszczalną, np. Restauro-Lasur firmy Keim, w kolorze białym.

3. Metaloplastyka

- 3.1. Odczyszczenie metalu furty, drzwi i okienek z brudu i powłok farb:
 - metodami mechanicznymi (szczotki druciane),
 - metodami chemicznymi (gotowe preparaty żelowe do usuwania powłok malarskich); usuwanie zwartych nawarstwień korozyjnych,
 - metodą strumieniowania ściernego z odpowiednio dobranym ścierniwem, dostosowanym do głębokości nawarstwień,
 - doczyszczenie mechaniczne metalowych powierzchni, manualne, selektywne (wełna stalowa odpowiedniej gradacji, odpowiednie materiały cierne, skalpele).
- 3.2. Odtworzenie elementów drzwi zniszczonych przez korozję (elementy konstrukcyjne drzwi i ościeżnicy); zamocowanie odtworzonych elementów; przywrócenie sprawności użytkowej.
- 3.3. Wymiana klamki w furcie na nawiązującą do umieszczonej w drzwiach do grobowca; przywrócenie sprawności i funkcji użytkowej.
- 3.4. Naprawy metalowych ramek okiennych, w miarę potrzeb.
- 3.5. Zabezpieczenie antykorozyjne metalu poprzez aplikację inhibitora korozji (gotowy preparat inhibujący, powstrzymujący procesy korozyjne lub 10% alkoholowy roztwór taniny).

- 3.6. Naniesienie zabezpieczającej farby podkładowej oraz farby nawierzchniowej w kolorze czerni grafitowej na wszystkie elementy metalowe, np. Eddi Schmied 1901 Kunstschmiede-Lack antic graphitschwarz matt; dopuszcza się zastosowanie farby innego producenta pod warunkiem takiej samej bądź większej odporności na warunki atmosferyczne oraz zbliżonego odbioru estetycznego; farba po wyschnięciu posiada połyskujące drobiny grafitu.
- 3.7. Na metalowych elementach dekoracyjnych (w furcie – korona, grot kopii, na drzwiach – płomień i 2 cm obrys krzyża) wykonanie złocenia pastą pozłotniczą, a następnie zabezpieczenie powierzchni preparatem na bazie związków akrylowych (Paraloid B-44).

4. Otoczenie obiektu.

- 4.1. Usunięcie warstwy ziemi częściowo przykrywającej opaskę oraz dojście do grobowca oraz roślinności porastającej między kamieniami.
- 4.2. Usunięcie trawy i roślin wokół obiektu w odległości około 0,5 m.
- 4.3. Naprawa opaski kamiennej wokół obiektu.
- 4.4. Niezbędne naprawy chodnika.
- 4.5. Po naprawie opaski wokół obiektu odpowiednie (ze spadkiem) wypoziomowanie terenu.
- 4.6. Naprawy i uporządkowanie terenu trawnika.

Opracowanie: konserwator dzieł sztuki mgr Anna Fic-Lazor

A. Fic-Lazor

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

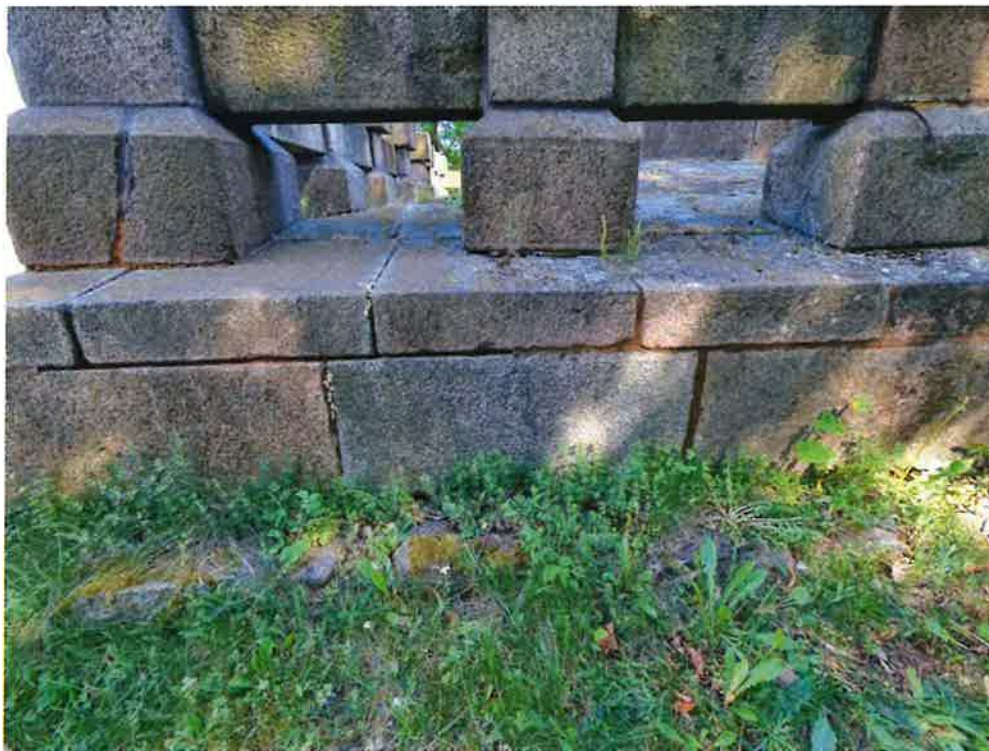
FOT. 1 Grobowiec, widok ogólny, strona frontowa.

FOT. 2, Grobowiec, krzyż na podstawie w centralnej części.

FOT. 3, FOT. 4 Różne formy zniszczeń kamienia.

FOT. 5 Różne formy zniszczeń kamienia. Opaska wokół grobowca przykryta warstwą ziemi i roślinności.

FOT. 6 Fugi pomiędzy ciosami granitu wtórne wypełnione pianką izolacyjną i fugą silikonową.

FOT. 7, FOT. 8 Różne formy zniszczeń kamienia.

FOT. 9, FOT. 10 Różne formy zniszczeń kamienia.

FOT. 11 Ubytek w granicie w tylnej części grobowca; widoczne wtórne spoinowanie.

FOT. 12 jedno z czterech metalowych okienek.

FOT. 13 Stan zachowania metalowej furtki.

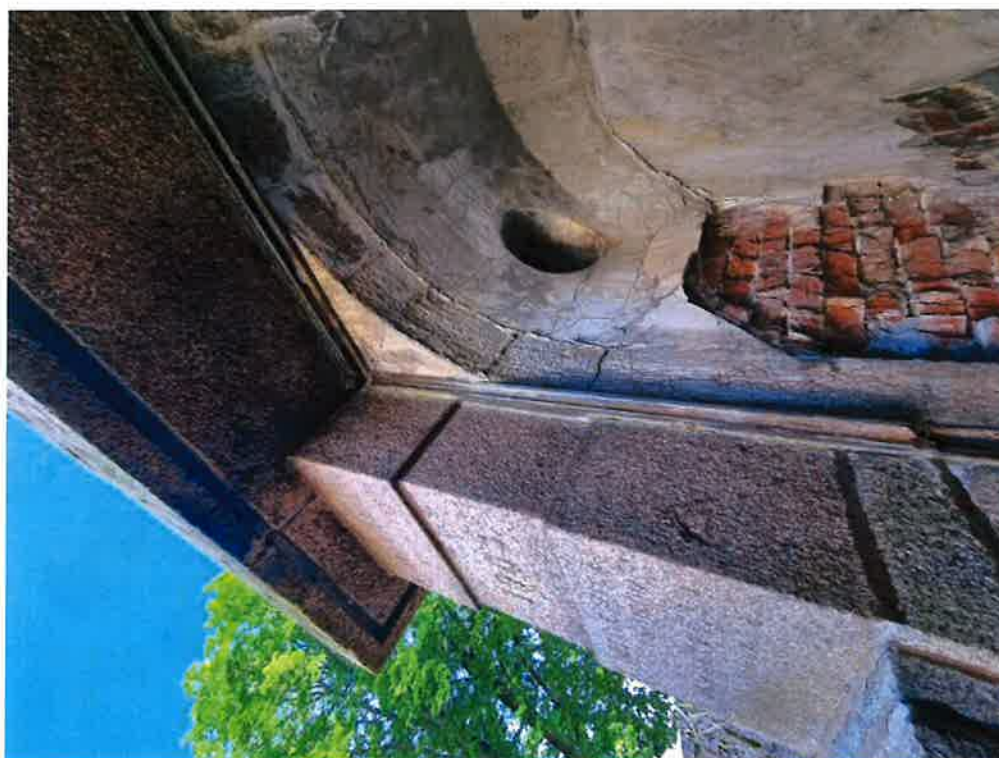
FOT. 14 Wejście do grobowca.

FOT. 15, FOT. 16 Stan zachowania metalowych drzwi (wybrane fragmenty).

FOT. 17 Stan zachowania metalowych drzwi (wybrane fragmenty).

FOT. 18 Stan zachowania metalowych drzwi (wybrane fragmenty). Widoczne zniszczenie ościeżnicy oraz stan zachowania ściany w zejściu do krypty grobowej.

FOT. 19 Stan zachowania ścian w zejściu do krypty grobowej.

Autor fotografii: Anna Fic-Lazor